

סקירת ספרות

קורות חייו של המלחין ותקופתו

לפי עמנואל (1974) קמיל סן-סאנס נולד בפאריז, 9 אוקטובר 1835. סן-סאנס נפטר באלז'ר, 16 בדצמבר 1921. קאמי קומפוזיטור צרפתי, אשר ידיו שפעו בקלות יצירות מוסיקה, לכל סוגיה וענפיה. קאמי מהווה את היוצא מן הכלל לחוק האומר, כי על הקומפוזיטורים לעבור תקופת מאבק מרה וממושכת בטרם יזכו בהכרת עולם. מעמדם של בני משפחתו היה צנוע ביותר. אביו, פקיד ממשלתי מצליח במינסטריון הפנים (מוצאו מנורמנדי), נפטר בהיותו קאמי בן שלושה חודשים בלבד. התינוק נשלח לאחוזת תינוקות שבכפר, עד שמלאו לו שנתיים. כאשר שב לפאריז קיבלו על עצמן אימו ודודתו-זקנתו את האחריות לגידולו וטיפולו של ילד הפלא. סימנים לכישרונותיו לא חסרו, הם היו גלויים ומובהקים. בגיל שלוש למד את יסודות הכתב המוסיקאלי, כשמלאו לו חמש היה כותב שירים וקטעים לפסנתר. בדרכים רבות ושונות הראה את כישרונו הבלתי רגיל, בהיותו בן ארבע וחצי בלבד ביצע כפסנתרן סונאטה לכינור ולפסנתר. תקופה של לימודים נרחבים יותר נפתחה בגיל 7 בהדרכת קאמי-מארי סטאמאסטי. ב-6 במאי 1846 ערך מופע ב"אולם פלייל", בביצוע תוכנית קשה שכללה קונצ'רטו (למוצארט ולבטהובן), המבקרים ראו בו כוירטואוז ממדרגה ראשונה. בשנת 1848 נכנס קאמי לקונסרואטוריון במחלקה לעוגב של בנואה. ב-1853 עזב את הקונסרואטוריון. על אף גילו הצעיר, היה בשל דיו להצטרף לשורות המוסיקאים המקצועיים. סימפוזייה מס' 1 שלו נוגנה ב-11 בדצמבר באותה השנה בפאריז. כדי לעורר את התעניינות הקהל, היא נוגנה בעילום שם כיצירתו של קומפוזיטור גרמני. היצירה נתקבלה באהדה. כאשר נתגלה לשארל גונו, כי סן-סאנס הוא מחבר היצירה, לא איחר מלהבהיר לו את האחריות המוטלת עליו להשתמש בכישרונותיו הטבעיים, למען התפתחותו ויהיה "מאסטרו גדול". באותה שנה זכה סן-סאנס גם במישרתו הראשונה-עוגבאי בכנסיית "סנט-מארי". בין שנתו העשרים ואחת והעשרים ושתיים נפלו מספר דברים חשובים, שהעלו את סן-סאנס לאחד המוסיקאים הצרפתיים הצעירים. קאמי זכה באחת המשרות החשובות ביותר לנגני עוגב של פאריז, בכנסיית "מאדלן" המפורסמת. משרה זו החזיק עשרים שנה. נגינתו הקנתה לו מקום בין המעולים שבוירטואוזי העוגב של ימיו. לקאמי היו יכולות של קומפוזיטור, שעה שזכה בפרס הראשון בזכות הסימפוזייה מס' 2, בתחרות מטעם "אגודת סנט ססיל".

מרץ, דחף וגיוון היו התכונות העתידיות לאפיין את פעילותו ומהלכיו בכיוונים השונים. בין 1861 ל-1865 היה פרופסור ב"אקול נידרמאיר" (גבריאל פורה היה מתלמידיו). כעבור עשר שנים עזר בייסודה של "האגודה הלאומית" לקומפוזיטורים צרפתיים. קאמי למד אסטרונומיה, פיסיקה, טבע וכתב ספרים על פילוסופיה, ספרות ותיאטרון. לאחר 1868 החלה עבודתו היוצרת להקנות לו חשיבות גדולה, הקונצ'רטו החשוב ביותר שלו לפסנתר, השני בסול מינור, נוגן לראשונה בפאריז ב-6 במאי 1868, כשהמלחין ליד הפסנתר ואנטון רובינשטיין על דוכן המנצחים. בשנת 1871 הוא השלים את "אופן הכישרון של אומפאל",

יצירה שהביאה למוסיקת התזמורת הצרפתית את המושג- הפואמה הסימפונית של ליסט. את יצירת המופת "שמשון ודלילה" השלים בשנת 1877. מנהלי בתי האופרה דחו אותה פה אחד, בטענה כי היא קפדנית מדי לסגנונה, רצינית מדי בגישה, וואגנרית מדי בלשונה. ביצוע הבכורה שלה התרחש בווימאר, ב- 2 בדצמבר 1877, והייתה לניצחון. שלוש- עשרה שנה המתינה היצירה להצגתה בפאריז, אך עד לקבלתה הוצגה בכל העולם ונתקבלה בתשואות. בפברואר 1875 נשא סן- סאנס את מארי לאאר טרופוט, נישואים אלה היו טרגדיה. כעבור שלוש שנים נפל ילדו הבכור מן החלון ונהרג, ילדו השני מת במפתיע רק שבועות אחדים לאחר מכן. בטרם עברה אותה שנה גורלית, החליט קאמי כי איננו יכול להמשיך לחיות עם אישתו. בהיותם בחופשה, נעלם יום אחד השכם בבוקר. תחילה סברו כי אירעה תאונה, כעבור ימים אחדים בישר לאשתו כי לא ישוב אליה לעולם. קאמי ערך מסעות נרחבים בעולם, בכל פעם שביקר במקום בעולם בהיותו בחופשה השתמש בשם בדוי. בשנת 1881 נבחר סן- סאנס להיות חבר באקדמיה הצרפתית, אחד הדוברים אמר: "אם ברצוננו לתאר את סן- סאנס במילים ספורות בלבד, עלינו לומר כי הוא המוסיקאי הטוב ביותר בצרפת". לראשונה בשנת 1906 הגיעה לארצות הברית בסדרת קונצרטים והרחיק מערבה עד שיקאגו. בפעם השנייה, בשנת 1916 בא לייצג את ממשלת צרפת בתערוכת פנמה, וניצח על ביצוע הבכורה "שאי שלום, קליפורניה". בגיל שמונים ואחת ביקר באמריקה הדרומית, ובמלאת לו שמונים וחמש יצא לקונצרטים באלז'יר וביוון. ב- 6 באוגוסט 1921 ניגן קאמי קטעים לפסנתר, שבועיים לאחר מכן ניצח את הקונצרט האחרון שלו. קאמי נפטר באלז'יר במפתיע, בשנתו השמונים ושש ונקבר ברוב פאר והדר בפאריז.

המוסיקה של המלחין

לפי עמנואל (1974) המוסיקה של סן- סאנס הייתה ביסודה מוסיקה אבסולוטית, הוא היה כהן גדול של מוסיקה מסוג זה. קאמי ניחן בטכניקה, טעם וכושר ביטוי מרשים ובלתי רגיל. הוא היה מסוגל לחקות קומפוזיטורים אחרים בדייקנות מפתיעה ממלחיני הצ'מבאלו בני המאה השש- עשרה ועד לוואגנר ולוורדי. בין יצירותיו ניתן למצוא קונצ'רטו מצרי, סוויטה אלז'ירית, רפסודיה ברטונית, שירים פרסיים, קפריצ'י רוסיים וערביים וברקארולות ספרדיות. קאמי הרחיק אף למוסיקה ולמחול של המאה השש עשרה והשבע עשרה, בנוסף לפוגות ופרלודים שונים של המאה השמונה עשרה. אחת האופרות המפורסמות ביותר ששרדו של סן- סאנס הינה היצירה "שמשון ודלילה". היצירה מכילה לחן צרפתי וניצול מוצלח של מזמורים עבריים ססגוניים, מן המקצבים המתמשכים וגם ההרמוניות של המוסיקה המזרחית. בשעת הצגתה הראשונה באנגליה, הועלתה בצורת אוראטורה, ללא תפאורות ותלבושות, וזאת משום שחוק נושן אסר להעלות על הבימה מחזות שהם על נושאים דתיים או תנ"כיים. הסיפור התנ"כי הידוע עובד על ידי פרדינאן למר. לפני עלות המסך עולה קול המקהלה של העברים המקוננים על שיעבודם לפלישתים. כלומר, סן- סאנס השתמש במוטיבים מתוך התורה, כאשר הציג אירועים מתוך התנ"ך.